

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Nogle Bemærkninger,

nærmest med Hensyn til de For-
mer, under hvilke Aabenba-
ringstroen fremtræder i det
gamle Testament,

udgivne

som Indbydelseskrift fra Kolding lærde Skole
i Anledning af Skole = Høitideligheden den
31te Octbr. i indeværende kirkelige Jubelaar.

---

af

Jac. Hennings. Bang,

Cand. Theol. og Lærer ved Skolen.

B e i l e.

Trykt i Sylvester-Herh's Bogtrykkerie.

1836.

De Bøger, som henføres til det gamle Testamente, behandle de Ting, der vedkomme den jødiske Nation, saaledes at sammes Tilstand betragtes fra flere Sider med Hensyn til de forskjellige Forholde, der i Tidernes Løb indtraadte, saavel imellem andre Folk og denne Nation, som og imellem Gud og Jødefolket. Saaledes ere disse Bøger først af historisk Indhold: de beskrive nemlig den jødiske Stats baade blomstrende og undertrykte Tilstand; men dernæst have de og en religiøs Tendens, og disse tvende Synspunkter fremstikke overalt, skjøndt ikke saaledes, at de ere adskilte fra hinanden, men, indbyrdes forbundne, knytte de sig paa de forskjellige Steder nøie til hinanden. Man kan altsaa sige, at Samlingen er af religiøs-historisk Indhold, thi Forfatterne synes at have haft den Hensigt, at disse Aarbøger tillige skulde meddele Underretning om Religionens Tilstand hos denne af Gud paa en sær egen Maade understøttede Nation, fremkalde et gudhengivent Sindelag, ved at kalde Folket i Erindring de forskjellige Maader, paa hvilke den Almægtige igjennem en Række af Secler ligesom ved Haanden havde ledet denne

Nation, og desuden vise, hvorledes sammes forskjellige Skjæbner kunde tilskrives enten Lydighed eller Ulydighed mod Guds Villie. Den jødiske Religions Beskaffenhed maa altsaa være udtrykt i disse Skrifter, og ligesom denne ikke stedse forblev sig selv liig, men i Aarenes Lob undergik forskjellige Former, saaledes maae ogsaa disse Skrifter, der i Sammenhæng berøre de vigtigste Puncter af den jødiske Stats Historie, tillige tjene til at vise, hvorledes denne Forskjellighed gradviis lagde sig for Dagen. Omendkjønt skrevne paa meget forskellige Tider, gaaer dog een Aand igjennem dem alle; den religiøse Maade at betragte Tingene paa gjør sig overalt gjeldende i de Skrifter, hvorom her er Tale.

I al Religion kan paavises baade noget Subjectivt og noget Objectivt. Hos ethvert Menneſke findes Evner, der, fremkaldte til Virksomhed ved Sandseverdens Betragtning, erholde en saadan Retning, at enhver Enkelt overbeviser sig om noget Høieres Tilværelse. Denne Idee vil imidlertid siden, naar den menneskelige Tænkeevne kommer til mere Modenhed, fremtræde betydeligen udvidet og med mange Modificationer. I det nu hinc Evner, som oprindelige, ere fælleds for Alle, maae de enkelte Menneſker i mange Stykker af Religionen stemme overeens, og saaledes vil en vis objectiv Tro fremstaae, der maa findes hos alle dem, der tænke over religiøse Gjenstande. Det kan imidlertid ikke nægtes, at det enkelte Menneſkes eller den enkelte Nations særegne Tilstand og særegne Forholde maae have en betydelig Indflydelse paa de religiøse Ideer: disse maae nødvendigviis divergere, og, seer man nu hen til de

enkelte Mennesker, da vil man træffe paa de Usvigelser, som ere grundede i den forskjellige Subjectivitet; seer man derimod hen til den enkelte, under samme Vilkaar levende, Nation; vil man finde mange for denne Nation fælleds Meninger, og en forunderlig Overensstemmelse i Dommene over visse religiøse Gjenstande, hvilket Alt, fremstillet under en vis Form, af Os benævnes ved Navnet: Folketro.

En saadan maa da og have fundet Sted hos det jødiske Folk; en Grundtypus for samme er allevegne at bemærke i hine før omtalte Bøger, men denne fremtræder derpaa under varierende Former i Statens vigtigste Epoker.

Det er almindelig bekjendt, at de ældste Tiders Mennesker tænkte sig lige saamange særegne Aarsager til de enkelte Phænomener, mellem hvilke de ikke vare istand til at skue den indbyrdes Forbindelse; de ansaa fremdeles de Ting for besjælede, der viste nogen Bevægelse, og, ledede af den religiøse Bevidsthed, betragtede de Verden som en stolt Maskine, hvis Drivesjædre bevægede sig efter utallige og usynlige Væsners Godtbesindende. Da nu Troen paa een Gud siden fortrængte Polytheismen, henførte Menneskene, ligesom begjærlige efter at udtrykke den religiøse Overbeviisning, alle Begivenheder til den ene og almægtige Gud, uden at tage Hensyn til de mellemliggende Aarsager. Dgsaa maa det være naturligt for Mennesker, som endnu ei have naaet noget høit Udviklingsstadium, at tænke sig Altings Ophav virkende paa samme Maade som de selv, saa at de ogsaa ville tænke sig samme nær, værende, hvor de ikkun skue dens Virkninger. Heraf de mange Incarnationer i de østerlandske Religioner; saaledes

hos Inderne: Brama, Wischnu og Schiven; hos Egypterne: Hercules, Osiris o. fl.; hos Perserne: Mithra. Hos alle Østlændere findes en levende Phantasié, der vnder det poetiske Sprog, og indfører abstracte og livløse Ting som levende; men ligesom nu samme Sprog ei strænge adskiller mellem det „at tænke“ og „at tale,“ saaledes pleie og de Nationer, der af Naturen ere begavede med en poetisk Sands, at henføre de spylige Virkninger til det høieste Væsens Tanke, og ombytte igjen denne paa poetisk Viis med Talen.

Af stor Bigtighed er den Bemærkning, at Alt i Verden ei forbliver i samme uforandrede Tilstand, men stræber gradviis frem til det Maal, der med Hensyn til de enkelte Tings Natur er anvist enhver. Det samme gjelder ogsaa om Menneskeslægten. Som ubekjendte med de senere Tidens Erfaring og Kundskaber, maatte Oldtidens Mennesker mangle oplyste Vine til at indtrænge i Begivenhedernes Forbindelse, Uarsager og Følger; i et saare langt Tidscrum vare de ganske ubekjendte med Beskaffenheden saavel af den physiske som moralske Natur, og altsaa maatte de Ting, hvorom vi nu have det tydeligste Begreb, og som vi formaae at bestemme paa den rigtigste Maade, baade tænkes og beskrives af dem meget usfuldkommen.

Disse Bemærkninger passe mere eller mindre paa alle de Bøger, som enten ere skrevne i den fjerne Oldtid, eller hentede fra ældgamle Kilder. Saadanne Skrifter bør bestandigen bedømmes efter hine Tidens Aand, og følgerigen deres Indhold meer eller mindre være Gjenstand

for Kritik. Hvor hine Liders Mennesker ei formaade tilstrækkeligen at oplyse et Factum, der maatte det nødvendigtis blive Tilfældet, at de henførte samme til Guddommens umiddelbare Indvirkning, hvilket i hiin dunkle Tidtid saameget mere maatte finde Sted, som de dalevende Mennesker ei kunde bortdrages ved Tingenes Mængde fra Gud, — Noget, der vel let kunde skee med en mere cultivet Elægt, — men, eenfoldige i Sind og Hjerter, maatte stemmes ved Tingenes Nyhed til at tænke paa ham, som Altings Ophav. Som ubekjendte med Sjælens Natur, og ei istand til at forklare de psykologiske Phænomener, henførte de enhver pludselig opkommen Tanke, enhver Forandring i Sindet, der ei syntes at staae i Forbindelse med den nærmest foregaaende Tilstand, og det fornemmelig, naar den angik noget mere Bigtigt, til Guddommens Indflydelse; idet man ei bemærkede den nærmeste Karsag, syntes man det passende at henføre dette Factum til den fjerneste Karsag, nemlig Guddommen, som Altings Skaber, og Ophav til alle Phænomener baade i den physiske og aandelige Verden.

Som en Bog, der er skreven i den dunkle Tidtid, udelukker det gamle Testament ei aldeles Hensyn til disse forudgaaende Bemærkninger. I dets Bøger fremstilles Gud handlende og talende; han siges, at holde Samtaler med de Dodelige, samt at være tilstede ved mange, endog ubetydelige, Leiligheder. Saadanne Leiligheder maae imidlertid være afhængige af selve Begreberne om Gud.

Der have været, og findes vistnok endnu saare Mange, der, mislede af en eensidig Skarpsindighed,

nægte en Indvirkning af Guddommen paa det menneskelige Sind og de menneskelige Foretagender, der ei ville antage, at Guddommen paa mange Maader enten tilskynder eller fraraader Menneskene at handle, samt paa forunderlige Maader understøtter deres gode Bestræbelser, og overhovedet ei ville antage hine paulinske Ord, at Gud bevirker hos Menneskene baade *το θελειν* og *το ενεργειν*. Denne deres Mening staaer i Strid med den Overbeviisning, som gennemtrænger den Frommes Sind og en af Hovedaarsagerne, hvorfor de blive staaende ved de menneskelige Kræfter alene, er uden tvivl den, at den menneskelige Forstand, der søger at sammenfatte Alt til en Eenhed, ei formaaer at forene Begreberne om den menneskelige Selvstændighed og Guddommens overalt og altid virkende Almagt. Men Guddommens Nærværelse formaaer ingen menneskelig Forstand, kun Troen alene fuldkommen at begribe. Ogsaa i hine fjerne Tider fornam de Troendes fromme Sind den Høiestes Nærværelse; ledede af denne Overbeviisning udførte de deres Sysler, og et heldigt Udfald styrkede dem i deres Tro. Og, — for at jeg skal blive staaende ved hine Tider, — mon ikke den oplyste Fornuft, den Ds af Guddommen meddeelte Gave, overbeviser Ds om Nødvendigheden af, at det høieste Væsen i hiin Menneskeslægtes Barndoms Periode maatte paa en usædvanlig Maade fremtræde virkende i Verden. Thi Ingen vil med Rette kunne nægte, at det guddommelige Forsyn paa en særegen Maade aabenbarer sig i Verden, naar Tiden dertil er den bequemeste, og Omstændighederne fordre det, naar det s. Ex.

Stete i den Hensigt, at lede Menneskenes endnu raa og udannede Sind ind paa den Vej, som de burde vandre paa for at vinde hans Bifald, og som de ved egen Kraft neppe formaade at betræde. Det guddommelige Forsyn styrer Tingenes Gang i Verden paa mange forunderlige Maader, og viker snart paa sædvanlig, snart paa usædvanlig Viis. Dersom man ei maatte kunne antage en saadan noiere Forbindelse imellem Gud og Aldtidens Mennesker, vilde Menneskeslægten vel neppe have opnaaet det Værdigheds Tcin, hvortil de vare bestemte; det er nemlig Selvfab eller en mellem Fornuftige stedfindende noiere Forbindelse, hvorved den Enkelte ledes til Tænkning og Erkjendelse, og man kan vistnok med Grund paa-
 staae, at Nogen neppe vilde erholde rigtige Begreber om sig selv, om sine Pligter og Tilværelsens Hensigt, naar han bestandig forte et eensomt Liv. Hvad der nu gjøl-
 der om de enkelte Mennesker, maa ogsaa kunne passe paa hele Menneskeslægten, fra Begyndelsen overladt til sig selv; Gud maatte vikle med dem og hos dem, for at Ideer kunne fremkaldes og føres hen paa den rette Vej og det er denne min Mening, der i hiin Bog, hvorom her er Tale, bevises ved Exempler paa en saadan Gud-
 dommens Indvirkning, som Datidens Mennesker siges at have erfaret.

Idet jeg altsaa forudsætter Troen selv som grundet og tilstrækkeligen godtgjort, vil jeg i det Følgende omtale adskillige herhen hørende Begivenheder, som findes i det gamle Testaments ældste Bøger, anføre nogle af de vigtigste Foriner, under hvilke denne Tro fremtraadte i Li-

deres Lob, samt ledsage dem med adskillige Bemærkninger. Paa enkelte af disse Fortællinger ville maaskee de forudskillede Sagtagelser om Oldtidsmenneskenes Maade at forestille sig Begivenhederne paa, kunne finde Anvendelse, idetmindste ville de angive en af Aarsagerne til, at denne i sig selv grundede Tro viser sig af langt større Omfang i de ældste, end i de derpaa følgende Tider.

Med Hensyn til Form-Forskjelligheden kunde man især udhæve 4 Perioder: 1) Fra Protoplasterne til Abraham. 2) Fra Abraham til Moses. 3) Fra Moses til Samuel. 4) Tiderne efter Samuel.

Første Periode. Forfatteren til Genesis har i sin Bog fremsat hiin ældste Tids Begreber. Protoplasterne betragtede Gud som Altings Skaber og Herre, som den, der havde forskjønnet deres Tilværelse med mange og forskjellige Guder, men tillige paalagt dem adskillige Bud, der altsaa vilde belønne deres Lydighed, men strengt straffe deres Ulydighed; de havde saaledes nogle Ideer om den guddommelige Magt, Godhed og Retfærdighed. Som Herre sætter Gud Adam i Edens Have, og paalægger ham den Pligt at dyrke og bevogte den; som Skaber danner han af den sovende Adams Ribben en Kvinde, og som Dommer straffer han dem, da de havde overtraadt hans Befaling. Saaledes ogsaa i Kains og Abels Historie. Som den retfærdige Dommer forbander han Kain for Brodermordet. De samme religiøse Ideer finder man og i Historien om Noah og hans Samtidige. Som den retfærdige Dommer affondrer Gud Noah og hans Familie fra de Ugudeliges Tal, som de Frommes Fader paaminder

han Noah om den overbærgende Færd, og, efterat samme er overstanden, indføres han som talende med den fromme Noah. Denne første Periode er aldeles opfyldt med forunderlige Beretninger om en nøiere Forbindelse mellem Gud og Menneffene, saa at Pbilos (de creat. mundi) med Rette kalder den *σεμνοτατη και θαυμασιωτατη*.

Under den Periode. Gaaer man nu over til Abrahams Historie, finder man fra hans Tid af de religiøse Begreber renere og af større Omfang; saaledes f. Ex. et klarere Begreb om Guds Retfærdighed og en mere levende Tro paa det guddommelige Forsyn, hvoraaf Følgen igjen maatte blive, at man tænkte sig Guddommen nærværende ved saare mange, endog ubetydelige, Leiligheder. Fra Abrahams Tid fremtraadte den stærke Contrast mellem Monotheister og Polytheister. Omgivne af Afgudsdyrkere maatte Patriarcherne end mere stemmes til at holde fast ved deres Religion, og at Troen paa den eneste og sande Guds Wirkninger fremtraadte meer og mere levende i Livets forskjellige Forholde, maatte blive en nødvendig Følge heraf. Exempler paa guddommelige Aabenbarelser af Patriarchernes Historie:

Genes. Cap. 12, 1—3 — Jehovah aabenbarer sig for Abraham, byder ham at forlade Chaldæa, og begive sig til Canaan. Der tilføies Forjættelser om Abrahams og hans Efterkommeres Lykke. Cap. 15. Jehovah taler i et Syn til Abraham, og en Arving forjættes ham; det Samme gjentages i Cap. 18; mærkelig er den bestemte Forudsigelse om Israeliternes Skjæbne 15, 13 v. Cap. 16 Englen trøster Hagar. Cap. 17 Abraham bydes at om-

skjære sig selv og sin Familie. Cap. 18, 16 v. og flg. Abrahams Forbøn for Sodoma o. s. v. Cap. 20 Gud aabenbarer sig for Abimelech; en lignende Fortælling i Cap. 12 om Pharaos. Cap. 22 om Isach, der skulde offeres efter Jehovahs Befaling; fra 16 til 18 v. omtales Belønningen for Abrahams Lydighed. Cap. 26 Forjættelserne, givne Abraham, gjentages for Isach. Cap. 28 Jehovahs Aabenbarelse for Jacob, til hvis Erindring denne oprisler en Steen, overgyder den med Olie, og aflægger et Løfte. Cap. 31. Jehovah paaminder Laban. Cap. 32. Jacobs natlige Kamp med den Ube kjendte, enten Gud selv eller et himmelsk Væsen (cfr. Hof. 12, 5). Cap. 35. Jehovah aabenbarer sig atter for Jacob, og gjentager Befalingen angaaende Navnet Israael. Cap. 46. Jehovah aabenbarer sig for den gamle Jacob, da denne har isinde at reise til Egypten.

Disse Exempler kunne inddeles i 3 Classer: a) nogle henføres til Gud som nærværende og ligesom iført en menneskelig Skikkelse; hertil kunne henføres Cap. 17 om Omstjærelsen; Cap. 18 om Forbønnen for Sodoma; Cap. 22 om Isachs Offer; Cap. 28, 32 og 35. b) andre henføres til Jehovah, handlende ved en af sine Tjenere; saaledes Cap. 16 om Hagar, og maaskee Cap. 32 om Jacobs natlige Kamp. c) andre henføres til Gud, virkende i Drømme, saaledes Cap. 12 og 20 om Pharaos og Abimelech; Cap. 28 om Himmelsstigen; Cap. 31 om Paamin-

delsen til Laban; Cap. 46 om Guds Aabenbarrelse for Jacob. En anden Inddeling kunde antages med Hensyn til den Hensigt, i hvilken Guddommen siges at have aabenbaret sig: a) for at bringe Hjelp mod en overhængende Fare; saaledes i Cap. 18 for at redde Loth; Cap. 28, 31 og 32. b) for at forsøge sine Belgjæringer: Cap. 12 om Udvandringen til Canaan. c) for at bestyrke Troen, og opmuntre Sindet med Hensyn til det Tilkommande; saaledes Forjættelserne i det 12, 15 og 46 Cap. — At ville angive en nøiere Forklaring over disse Exempler, ligger aldeles udenfor min Plan, ligesom det og stedse vil være meget misligt, ja aldeles unyttigt af Hvilkensomhelst, tydeligen at ville forklare Beskaffenheden af de Begivenheder, som ere skete i den dunkle Oldtid, og hvis Fremstilling nødvendigviis for en Deel maa vidne om de Tidens ufuldkomne Maade baade at tænke og tale paa. Vel maa man stundom gjøre Brug af Kritiken, men med fornuftig Indskrænkning, og ikke saaledes, som om denne skulde, hvilket Adskillige have meent, tjene til at vise, at Hensyn til Oldtidens Aand og Forfatterens Planer vilde belære Os om, at slige Begivenheder skulde falde indenfor de Almindeliges Kreds, opfattede og nedskrevne paa en for hine Tider særegen Maade; thi Saadant vilde bortfjerne den høiere Standpunct, fra hvilken just hine gamle Skrifter bør betragtes, og endsjønt det vel kunde synes, som om der iblandt hine Fortællinger findes de, der maafee intet Vidunderligt have i sig, naar Dækket borttages, saa mener jeg dog, at der i denne, ligesom

og i de paafølgende Bøger af det gamle Testamente, findes Spor af den næiere Forbindelse mellem Gud og Menneskene, hvorom jeg før har talt, og af det guddommelige Forsyns paa Tid og Sted beregnede Vilkemaade. Imidlertid maa man dog ei ganske bortfjerne Hensyn til en Forfatters Hensigt, forsaavidt samme udtaler sig i hans Skrifs Beskaffenhed og til de Tidens Aand, paa hvilke et saadant Skrift fremstaar. Endelig maa man stedse erindre, at de ældste Efterretninger ere komne til os ved mundelig Forplantelse, og de maatte altsaa som saadanne være udsatte for de Tilfætninger og Forvanskninger, der ere uadskillge fra de Beretninger, der grunde sig paa Traditionen. Forfatteren af Genesis synes ved sine Fortællingers Udvalg at have have for Nid, at ville godtgjøre, hvorledes Jehovah, Jødernes beskyttende Gud, allerede fra de ældste Tider af, havde paa en særegen Maade vist sin store Naade mod denne Nation, idet han lod sine Belgjæringer i rigeste Maal tilflyde dens Stamsfædre, og kom dem til Hjælp imod deres Fjender, hvorledes han belønnede deres Tro, ved ei blot at velsigne dem selv, men og forjætte deres Efterkommere sin fortrinlige Naade, hvorledes han hidindtil havde bevaret sit Folk fra Dmgang med andre Nationer, og endelig at ville overtøpde sine Landsmænd om, at de hos dem gjældende Skikke og Bedtægter, de Foranstaltninger, der hos dem ansaaes for hellige, de Steder, som Jøderne betragtede med en vis hellig Verbødighed, — at Slige ei blot var ældgammelt, men tillige ærværdige. Til et saadant Formaal findes ei faa Spor gjennem hele Bogen. Det vil dernæst ei være af

Veien, undertiden at see hen til de forhen gjorte Bemærkninger om Aldrismenneskenes indskrænkede Kundskaber og religiøse Anskuelse af Begivenhederne. Mon liget vilde være uden Vægt, hvor der f. Ex. læses om Omfjærelsen, foranstaltet af Abraham. For ham, der havde opholdt sig en Tid i Egypten, kunde den Skik at lade sig omfjære ei være ubekjendt. De ægyptiske Præster brugte fornemmelig denne Skik, idet de betragtede samme som et Tegn paa Hellighed og næiere Forbindelse med Guddommen. Ved et saadant Exempel kunde den fromme Abraham let forledes til at optage denne Skik, for at adskille sig og sin Familie ved dette Helligheds Tegn fra de omboende Polytheister. Omfjærelsen skal desuden i de varme Lande være et Betryggelsesmiddel mod flere Sygdomme, og saaledes, deels formedelst Nyttens, deels med Hensyn til denne Skiks formeentlige Hellighed, lader Abrahams Beslutning sig let forklare, og desuden, hvorfor han kunde antage, at Jagttagelsen af denne Ritus var grundet i Guds Villie. Med Hensyn til Fortællingen om Isachs Dffring maa bemærkes, at de omboende Nationer brugte Mennekeoffringer; Stedet nævnes Moria, det hellige Bjerg, hvor Templet siden blev opført, et Sted, som altsaa de senere Jøder betragtede som ærværdigt. Paa nogle Steder siges Guddommen, som ovenfor bemærket, at have aabenbaret sig ved Drømme, saaledes i Fortællingerne om Abimelech, Pharaos, Laban, Jacob (Cap. 28), og maaskee i Cap. 15 om Abraham selv. Ved denne Leilighed gjør man vel rettest i, at skjelne mellem to Slags Drømme: De Tanker, hvormed man i Fortiden jevnlig har

beskjæftiget sig, træde ofte om Natten for den Drommendes Døie; baade de Farer, som man befrygter, og den Hjælp, som man haaber imod disse, som og de Gøder, man af Hjertet ønsker, sætte i Dromme det menneskelige Sind i Bevægelse. Stemmer nu Udfaldet i det Væsentlige med Drommens Indhold, da foranlediges man let til at antage en varslende Stemme i Drommen; men, dernæst viser dog baade Historie og Erfaring, at det jevnlige har behaget Forsynet, at aabenbare de kommende Ting og oplukke en Deel af Fremtidens Bog for den Sovendes Blik. At angive den rigtige Grændselinie mellem disse to Arter af Dromme, formaaer neppe nogen Dødelig, skjønt adskillige have meent, at et vist Temperament maa findes hos alle dem, der besidde Receptivitet for slige Blik ind i Fremtiden. Fra de ældste Tider har den Mening vedligeholdt sig, at Dromme komme fra Gud, men ei tilhørligen har man skjelnet mellem disse tvende Arter af Dromme. Om imidlertid alle de forskjellige Aabenbareelser, der omtales i Genesis, ere, som Mange have antaget, skete ved Dromme, eller, og vel rigtigst, hvor Stedet ei strængt byder en anden Forklaring, indtrufne for Mennesker i vaagende Tilstand, hvor den drommende ikke omtales, er et Spørgsmaal af ringe Værd, hvis Besvarelse desuden ei finder sin rette Plads i disse Blade, der ei have til Hensigt, at meddele en Forklaring over hiin Tids gaadefulde Begivenheder, i og for sig betragtede.

Tredie Periode. Fra Moses Tid fremtræde de guddommelige Aabenbareelser under en anden Form. Naar man for antog Gud nærværende, tænkte man sig ham

ifort en menneskelig Skikkelse (Genes. Cap. 18;) nu derimod meente man, at han ei aabenbarede sig saaledes, at hans Væsen blev beskuelig for de Dodelige, men at han virkede i visse Phænomener, og gjennem dem lod sin Stemme høre, saa ofte han vilde tilkjendegive Menneskene sin Villie. Som oftest tænkte man sig ham omgivet af en Gløds, som intet menneskeligt Die kunde taale at beskue. Dernæst søgte man nu kun Guddommen i saadanne Begivenheder, som angik enten hele Folkets Tilstand og Skjæbne, eller havde stor Indflydelse, baade paa at forbedre Jødefolkets Sæder og paa at grundfæste dets politiske Anseelse, og endelig, hvor man meente, at Gud selv maatte fremtræde og sørge for sine Hæder, nemlig, enten for at straffe Strafald, eller for at forsvare sit udvalgte Folk og undertrykke dets Fjender. Saaledes omtales hans Aabenbarelse, hvor Dalen er om Forholdet mellem Jødefolket og andre Nationer, og siges at være skeet for de Mænd, der enten paa en middelbar eller umiddelbar Maade have virket til Forbedring af Folkets Tilstand, saavel den udvortes som den indvortes. Fra den Tid fremhæves især Jehovah som Jødernes Nationalgud i stærk Modsætning til Hedningernes Guder. Fortidens rene Ideer om Gud, som Alles retfærdige Dommer, der blot tager Hensyn til en retskaffen Tænke- og Handlemaade, uden at agte paa Personer (saaledes om Abraham: „fordi Du har vilst Lydighed.“) bleve meer og mere forvanskede, saaledes at man troede, at Gud yndede det, endskjøndt udartede, israelitiske Folk alene for Forfædrenes Skyld, og med grusomt Had

forfulgte dets Gjenner. I Exodus 3, 6: „Jeg er Abrahams, Isachs og Jacobs Gud;“ — altsaa ikke for deres egen, men for Forfædrenes Skyld, meente de at være i Besiddelse af Guds Naade. Imidlertid laae i denne Periode endnu kun Spirene til de Meninger, som siden saa frodigt fremvokse, da Folket, betyngtet af Synder og forladt af den sande religiøse Følelse, mistvibede om ved egen Fortjeneste at kunne erholde Guds Naade.

Exempler paa guddommelige Aabenbarelser i denne Periode:

Exodus 3die Cap, Jehovahs Aabenbarelse i Tornekrukken for Moyses; denne tiltales og bydes at føre Israelliterne ud af Egypten. Cap. 13, 21 v. Jehovah viser Folket om Dagen Veien i en Skytøtte og lyser for dem i en Ildstøtte om Natten. Cap. 14, 19 v. Engelen, som gik i Spidsen for Israelliterne, gaar bagved dem, og Skytøtten, der stiller sig bagved Hæren, hindrer Egyptæernes Angreb. Cap. 19, 16 v. og flgd. Jehovah nedstiger under Torden og Lynild paa Sinai Bjerg, og bekjendtgjør Loven. Cap. 34, 35 v. Moyses lægger et Tæppe for sine Dine, at ikke hans Aasyn, skinnende af Jehovahs Glands, skulde blænde Israelliterne (cfr. Cap. 33, 20 v. og flgd.) 4de Mose Bog 14, 10 v. Jehovahs Glands aabenbarer sig for Alle ved Indgangen til Tabernaklet. Cap. 23 og 24. Engelen aabenbarer sig for Bileam. Dommernes Bog Cap. 13, 3 v. Jehovahs Engel forudsiger Samsøns Fødsel. 1ste Samuels Bog 3, 3 v. og flgd. Gud aabenbarer sig for Samuel og forudsiger Elis Sønners Undergang.

Af disse Exempler og de kort i Forveien anførte Bemærkninger vil man let kunne see, at Tødernes Charakter maas have undergaaet nogen Forandring ved Udgangen af Egypten. Herom vil jeg blot bemærke følgende: Ethvert Menneske har sin Maade at opfatte paa og sine egne Ideer; Enhvers forskjellig Beskaffenhed anviser den Kreds, indenfor hvilken den Enkelte bevæger sig, og heraf kan man forklare sig Forskjelligheden i de Samles religiøse Begreber. Tødrenes Begreber nedarvedes af Børnene, og gik fra disse til Børnebørnene, thi paa en saadan mundtlig Maade forplantedes hine Tøders Kundskaber; af Familierne opstode igjen Nationer, og saaledes maatte hos disse findes et vist Indbegreb af Ideer. Men udbortes Grunde maae ogsaa komme i Betragtning. Naar et Folk har forladt sit Fødeland, og opholdt sig et ikke ubetydeligt Tidrum hos Fremmede, vil dets Sind efterhaanden paavirket af disse Ideer, saaledes at der baade hos dette Folk selv og dets Afkom vil opstaae en Tænkemaade, meget liig hine Fremmedes. Desfom nu ovenikjøbet Symboler og Sædvaner bidrage til fastere at vedligeholde det Modtagne, da vil Folkets Charakter omdannes, og det samme Folk vilde uden Tvivl have været af en ganske anden Tænkemaade, sig selv overladt, desfom det ikke ved langvarig Dmgang med Andre havde optaget i sig en ny Kreds af Ideer. Saaledes opstaaer en Idee-Samling, grundet paa de fra Tødrene nedarvede og de af Fremmede modtagne Ideer. Ei blot et langvarigt Ophold i et fremmed Land, men ogsaa Dmgivelser af fremmede Nationer, med hvilke man meere eller

mindre kommer i Berørelse, man have betydelig Indflydelse paa et Folks Charakter. Guderne vare omgivne af forskjellige Nationer, der alle vare gjennemtrængte af visse religiøse Ideer, udsprungne af nogle for dem fælles Principer. Det kunne saadanne forplante sig fra den ene Nation til den anden, især naar de vare af den Natur, at de maatte finde Receptivitet hos den phantasterige Orientaler. Disse Bemærkninger kunne passe paa Moses Tid og de efter ham følgende Aarhundreder. Guderne stode, under deres Ophold i Ægypten, som Monoteister i Modsetning til Landets Indbyggere, og endstjont de, som Historien viser, ei havde glemt deres Fædres Gud, havde de dog i deres Ublændigheds Tid antaget megen ægyptisk Overtro, hvilket iblandt andet fremlyser af Fortællingen om Guldkalven. Moses, der ved en guddommelig Strævelse blev befriet fra den ham ved hans Fødsel truenende Død, havde i 40 Aar opholdt sig i Ægypten, og var uden Tvivl der, opbraget som Svogsøn, indviet af Præsterne i Ægypternes Religion og Mystecier. Begavet med sjeldne Kandsgaver kunde han let opfordres til, efter en mellem den ægyptiske og Fædrenes Religion anstillet Sammenligning, at holde fast paa Forsædrenes rene Begreber om den eneste sande Gud, hvis Bistand de paa saa mærkelige Maader havde erfaret, endstjont det jo vilde være heelt rimeligt, at denne hans Kundskab om Ægypternes Religion og Mystecier maatte skinne igjennem i hans senere Bestemmelser. Det var noget Væsentligt ved de gamle Ægypteres Religion, at de religiøse Ideer fremstilledes ved Symboler. Saaledes, for at anføre et

Exempel, havde de en Gud, Phthas, der dyrkedes med den største Værespygt over hele Egypten; man betragtede ham som den, der havde skabt og ordnet Verden, og for at udtrykke denne Idee, betjente man sig af Egget som Symbol, saaledes at Phthas udviklede sig af dette Eg d. e. Chaos, hvori han selv havde ligget skjult fra Begyndelsen af. Gudens Kneph, som nød samme Hæder, fremstilledes ved Symbolet af en Slange liggende i en Cirkel; og af saadanne vare der mangfoldige. I Jødernes Religion forekomme nu ogsaa saadanne Symboler, f. Ex. de to Cherubim, der med udslagne Vinger hvilede over Arken; Urim og Thumim (Exod. 28, 30), som Ypperstepræsten bar paa Brystet. Deslige Symboler, forfærdigede af fiint Guld, staaede af den stærkeste Glands, efterdi de skulde være Symboler paa Jehovahs Nærværelse. Under Billedet af den stærkeste Glands og det rene Lys fremstilledes Gud hos de fleste Orientalere, saaledes hos Perserne: Ormuzd, der sagdes at boe i Lyset; ligeledes hos Inderne. Iblandt disse vare forskjellige Secter, men de fleste synes at have lært, at Alt var udflydt eller emaneret af Gud, og at Sjælene, saasnart de vare vendte tilbage til Urtilden, skulde erholde Legemer, dannede af Ild og Luft, i Lighed med det emanerende Princip. Ligeledes blev Ilden formedelst dens Glands betragtet af Chaldæer og Phenicere som et Symbol paa Guddommen, og alle Nationer, der vare hengivne til Sabæismen, dyrkede for Glandsens Skyld de himmelske Legemer. Selv i det nye Testamente sigtes til disse orientalske Billeder, for paa en sandelig Maade at udtrykke de

høieste Ideer. (Ebr. 1, 3 *απαύγασμα της δόξης*. 1 Tim. 6, 16 *φᾶς κ. τ. λ.*) Som før omtalt fortælles nu Jehovah at have aabenbaret sig i den brændende Tornebust, i Iidsstøtten, og i et Phænomen, der var saa glindsende, at de Tilstedeværendes Syn fløvedes derved. Man antog, at han var tilstede imellem Cherubernes Vinger (Talm. *שרינה*), og at han aabenbarede sin Villie ved Urim og Thumim. Moses har uden Tvivl villet antyde, at disse blot skulde være Symboler paa Jehovas Nærværelse, men siden misforstod man ham, idet man urgerede hans Ord. Ved *אורים* og *תמים*, om hvis Beskaffenhed Skriften Intet omtaler, har Moses maaskee villet betegne, at Ypperstepræsten havde faaet et saadant aandeligt Lys af Gud, at Israeliternes Sind kunde oplyses af dets Straaler. Andre have meent, at der ved disse Ord skulde angives, at Ypperstepræsten ved Indvielsen til sit Embede havde faaet Magt til at forlange og erholde Svar af Gud. Lærde Tøder sige, at disse Urim og Thumim have været 12 Edelstene, fæstede paa Ypperstepræstens Bryst. De omtales iøvrigt ikke i Exod. 39de Cap., hvor Aarons ypperstepræstelige Dragt beskrives. Imidlertid er det vist, at man antog, at Gud tilkjendegav sin Villie ved disse Tegn, og hertil sigtes uden Tvivl i Dommernes Bog 1ste Cap. 1ste v.; 20 Cap. 18 v. og flgd.; 2den Samuels Bog 5te Cap. 9 v. Paa disse citerede Steder siges Folket at have raadspurgt Jehovah, og det er sandsynligt, at Tøderne i Lighed med Grækerne og Romerne vilde have et vist Sted (det Allerhelligste), hvor de kunde raadspørge deres Gud, og en vis

Person (Ypperstepræsten ved Urim og Thumim), der ligesom Præsterne ved Draclet kunde forkynde dem Guddommens Villie.

Naturphænomenet udøvede en stor Indflydelse paa Oldtidsmenneskenes Sind; Torden, Lynild og heftige Storme viklede i den Grad paa dem, at de troede, den skjulte Guddom tilkjendegav sin Nærværelse ved sige Phænomenet. Saaledes hos Grækerne og Romerne Tordnere Jupiter, der nedsender sine Lyn fra Olympen. Ikke alene i Syden var denne Mening gjeldende, men ogsaa hos mange nordlige Nationer: Celterne f. Ex. havde en Gud, som de tillagde stor Myndighed, ved Navn Taranis, som man forklarer ved Tordenguden, efterdi Taran i det gamle engelske Sprog betyder Torden. Denne Taranis afbildedes desuden med de samme Attribute som den mægtige Jupiter. Man meente, at han udøvede sit Herredomme i Himmelen, hvorfra han nedsendte Torden og Lynild, for at vise sin Majestæt og indjage Jordbeboerne Skræk. En lignende Mening fandtes ogsaa hos Jøderne fra Moses Tid: Jehovah nedsteeg under Torden og Lynild paa Sinai's Bjerg. I en Række af Aar herskede denne Idee; den er udtrykt i de prophetiske Skrifter, saaledes f. Ex. hos Nahum 1ste Kap. 3 v., hvor Propheten truer Assyrierne: Hans Veie ere i Storm og Uveir; tæt Støv er under hans Fødder;" i Psalmernes Bog er denne Mening udtrykt paa mangfoldige Steder, f. Ex. den 18de Psalm og 144 Ps. 5 v. En saadan Nabenværelse tilføies ofte adskillige Ord, der tillægges Gud, svarende til det, for

hvis Skyld Aabenbarelsen fortæller at være sket; et saadant guddommeligt Udsagn kaldte man **כַּתְּוֵן** (Køstens Datter). Man vilde ved dette Navn antyde Forbindelsen mellem disse Naturoperin, og det, der varstedes ved dem. — Ved disse nu anstillede Bemærkninger og Sammenligninger vil maaskee noget Lys udbredes over de Former, under hvilke Aabenbaringstroen fremtræder i denne Periode; et eller andet historisk Phænomen af den Beskaffenhed, at det baade skulde og kunde bevirke Overbeviisningen om Jehovahs Bistand, maa imidlertid have ligget til Grund for Beretningerne herom, paa hvis Fremstilling de herskende Ideer naturligviis have udøvet deres Indflydelse.

Der findes gennem det hele gamle Testamente mangfoldige Exempler paa middelbar guddommelig Aabenbarelse d. v. s. ved Engle. Herom vil jeg tale i at storhed, henvisende til de Skrifter, der have en Behandling af Englelæren til Gjenstand. Engle ansaars for Guds Tjenere, og den Mening, at han behøvede saadanne Tjenere, er fornemlig opkommen deraf, at man ikke kunde tænke sig Guds Alstedsnærværelse, hvortledes nemlig det samme guddommelige Væsen kunde virke paa alle Steder til samme Tid. Dernæst troede man at finde, efter anstillet Sammenligning imellem Begivenhederne, at nogle ei saa godt som andre passede sig for Guds egen Nærværelse. Fra Abrahams Tid omtales saadanne Væsenere og deres Tjeneste, f. Ex. i Fortællingerne om Jacobs Drom, om Hagar i Ørkenen, dernæst om Samsons Fødsel, og saaledes gennem Jødernes hele følgende Hi-

storie. Imidlertid findes i mange Fortællinger en stor Ustabighed i at bestemme disse Mellemvæseners Vidskabs-
 hed, thi i den samme Fortælling siges snart Gud, snart
 hans Engel at have været tilstede, idet begge ombyttes; saa-
 ledes, for at jeg skal anføre et Par Exempler blandt mange,
 Exod. Cap. 3, hvor Talen er om den Aabenbarelse, som
 skete for Moses i Tornebusken: i 2det Vers siges Jeho-
 vahs Engel at have aabenbaret sig, men i 4de, 7de og
 11te Vers siges det at have været Jehovah selv. Sam-
 me Uoverensstemmelse mellem Genes. 32 Cap. 28 v.
 og Hof. 12 Cap. 5. v. Dette maa vel forklares deraf,
 at man meente, hvor Jehovah var, maatte ogsaa hans
 Engle være, og saaledes omvendt. Som oftest beskrives
 nemlig Gud siddende paa en Throne, omgivet af Engle;
 et Billede, der er laant af det orientalske Hofliv. Hertil
 kan henføres et Tillæg af de 70 Fortolkere i deres Bi-
 beloversættelse, 5te Moseb. 33 Cap. 2 v.: *ἐκ δεξιῶν
 αὐτοῦ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ*. Englelæren blev imidlertid i
 Tidernes Løb betydeligen uddannet, og man lærte at skjelne
 mellem Engle af høiere og lavere Rang.

Man sees letteligen, at Engle-Aabenbarelser (Angelo-
 phanier) hyppigere omtales i Tidernes Løb end Gud-
 dommens egne Aabenbarelser (Theophanier.) Jo mere
 Begreberne uddannedes om Gud, desto flere bleve de Lei-
 ligheder, som man ei syntes udfordre Guds egen Nær-
 værelse, og jo hyppigere og næiere Gudernes Forbindelse
 blev med andre Nationer, desto mere Indsydelse maatte
 fremmede Ideer udøve. Ideerne om Engle eller høiere
 Væsener, staaende mellem Gud og Menneskene, fandtes

hos alle Orientalere, efterform de alle hylde Emanations-systemet, stjønt med forskjellige Modificationer. Af det høieste Væsen, som Atings Grundprincip, antog man, at de saakaldte Woner vare udslydre, af hvilke de første vare rene Aander, dannede af en fin Materie; saaledes hos Perserne: Izeds og Feruers, rene Udskydninger af Ormuzd; Eholdæerne tilkade Solen, Maanen og Planeterne, og mange af de Gamle havde den Mening, at Planeterne vare besælede Væsener (se. Hiob 38 Cap. 7 v. og Joh. Aabenb. 9 Cap. 1 og 2det B.; i Jacobs Brev 1ste Cap. 17 B. læses: ἀπὸ τῆς Πατρὸς τῶν ὁμάτων, som Noale forklare: fra Stjernernes Fader, der udøve den himmelske Faders Villie;) hos Jyderne lærer Forfatteren til Bogen Meadisen, at mange Engle og himmelske Væsener ere skabte af Gud. Det kunde ikke vel være anderledes, end at den Forbindelse, hvori Jyderne, paa Grund af de idelig omverlende politiske Forholde, i Tidernes Løb kom med andre Nationer, jo maatte have en stor Indflydelse paa Folkets Tænkemaade og Forestillinger. Angelologien blev desuden ved dette Samkvem uddannet og forøget ved Læren om de onde Aander, med hvem det ei var Guds, men hans Tjeneres Sag, at stride (se. Daniel 10, 13; Joh. Aabenb. 12, 7.)

4de Periode. Fra Samuels Tid indtraadte igjen en Forandring i Aabenbaringstroens Former. Gud siges nu enten at virke ved sine Engle, eller ved Indskydelse i det menneskelige Sind. Hertil, meente man, han betjente sig af nogle Tjener: **אֱלֹהִים** saaledes 1 Samuels Bog 16 Cap. 15 v. (om Sauls Mismod) og samme Bog 24

Cap. (om Davids uheldige Beslutning at tælle Folket.)
 Hvor Gud altsaa vil straffe Menneskene, siges han at
 betjene sig af disse Tjeneres Hjelp. Disse **וְהַלְוִיִּם**
 vare imidlertid forskjellige fra **וְהַקָּהֵן** Guds
 Mand. Til denne Mandes Virkning havde man i Begyn-
 delsen henført hvilkedsomhelst store Evner, saaledes Exod.
 35 Cap. 31 v., hvor Beselel, Bygmesteren af Pagtens
 Ark, siges at have denne Mand at takke for sin Klogskab
 og Kyndighed; ogsaa Forøgelsen af de physiske Kræfter til-
 kreves denne Mand, saaledes Dommernes Bog 13 Cap.
 25 v. om Samson, men siden blev den fortrinnsviis kun
 tillagt de egentlig saakaldte Propheter. Ordet Prophet
נָבִיא bruges først om de Mennesker, der ansaaes for
 at staa i en nøiere Forbindelse med Gud end andre Men-
 nesker, f. Ex. Genes. 20 Cap. 7 v. om Abraham; der-
 næst om Forfatterne til det gamle Testaments historiske
 Bøger cfr. Sachar 7 Cap. 12 v.; om Moses i 5te
 Mosesb. 34 Cap. 10 v., og endelig om de egentlig saa-
 kaldte Propheter. Disse tilskrives Samuels Foranstalt-
 ning, der lod de Mænd af alle Stammer, der udmærkede
 sig fremfor andre ved Mandskraft og Fyrighed i Gernytten
 udsøge og oplære i den hellige Skrift. Saaledes maatte
 Sjælens Evner, fremkaldte og ansporede til kraftig Virk-
 somhed, erholde en fortrinlig Uddannelse og opnaae fuld-
 stændig Modenhed. Dypfyldte af religiøs Begeistring
 traadte de offentlig frem for Folket og dets Dverse --
 „drevne af Guds Mand (**וְהַקָּהֵן**)“ — talde i
 Jehovahs Navn, underrettede Folket om hans Villie, ligesom
 oplærte af Jehovah selv, og besang det Tilkommende.

Deres Myndighed søgte de at bevise ved Forudsigelser og Terteegn, ligesom de og i Levemaade og Klædedragt adskilte sig fra andre Mennesker. I fortrinlig Grad node de Folkets Afgtelse, og fremtraadte modigen for Nationens Fyrster og Høvdinger, enten for at give dem Raad, eller for at dable baade deres og Folkets Laster, saaledes Naathan 2 Samuels Bog Cap. 7 og 12; paa Schemajas Befaling opløstes Rehabeams Hær, 1 Kongernes Bog Cap. 12, og meget ofte have Propheterne gjort sig fortjente af Staten. Men en saadan Myndighed vare de i Besiddelse af, fordi de af hele Nationen ansaaes som saadanne, der, forbundne med Jehovah paa en nøiere Maade end andre Mennesker, erholdt ved hans Aand Underretning om hans Villie, og det i den Grad, at de omtales som forvandlede til ganske andre Mennesker, cfr. 1 Samuels Bog Cap. 10, 6 v. Smidleertid siges denne Aand ikke stadigen at have hvilet over Propheterne, men de Tider, paa hvilke de dreves af Aanden, adskilles fra andre, cfr. Esaias 8 Cap. 11 v.; Ezechiel 1 Cap. 3 v. Efter Propheten Maleachi Tid meente Tøderne, at denne Aand havde forladt dem. Den Aandsfyrtighed, hvoraf Propheterne dreves, besjælede af Fromhed, har vel især bidraget til den almindelige Mening, at Guddommen virkede igjennem dem, ligesom og de Forudsigelser, der sigte til den messianske Tid, maae henføres til Forsynets Styrelse, der allerede saa lang Tid i Forveien havde fremkaldt og henvendt Opmærksomheden paa, og bestyrkede herved i Tidens Fylde Dverbeviisningen om, den tilkommende Tretser.

Om de prophetiske Visioner eller Syner i det gamle Testament.

I de prophetiske Skrifter forekomme guddommelige Aabenbareelser af en anden Art, nemlig ved Visioner. Gud siges at have aabenbaret sig for Propheten, at have paalagt ham et vist Ord, og befalet ham, enten at opmuntre Israeliterne ved Haab om en bedre Fremtid, eller at forkynde snart disse, snart andre Nationer, den overhængende Straf.

Det er meget hyppigt Tilfældet med Orientalerne, at de, levende i et yppigt Klima, begavede med en poetisk Aand og opfyldte af de heftigste Følelser, bringes, henrevne af Begeistring, i Ekstasis eller en excentrisk Tilstand. I en saadan ekstatiske Tilstand svæve Billeder for Menneskets Sind, svarende i Indhold til de Tanker, som ganske have taget Sindet i Besiddelse, og i Form til de allerede forhen opfattede Ideer. For den, som nu grubler over religiøse Gjenstande, og hvis Sind ganske er opfyldt med religiøse Tanker, maae Billeder, hentede fra de religiøse Ideer, foresvæve i en saadan Tilstand, og ligejort disse vare fremgangne af en trykkende ængstelig eller tvivlende Stemning, saaledes betragtedes de og som Døphøninger, der vare istand til, enten at indgyde Haab eller indjage Frygt. De nærmeste Grunde hertil vare altsaa psykologiske. Endnu i vore Dage finder ders livfulde og begejstrede Orientaler Behag i, efter i Forveien at have ladet sig paavirke, med Ophævelsen af deres indvortes Harmonie at lade Følelsen udøve sit uindskrænkede Herredømme, og, idet haas Tanker svæve udenfor

de afpølede Grændser, føler han en salig Glæde ved at udhvile i en phantastisk Rolighed, spegende med de Billeder, som hans sandfelige Religion fremkalder for hans Sind. Men — for nu at vende tilbage til Propheterne — hos dem havde andre Marsfager, grundede paa Jødernes politiske Forholde, forenet sig med en albetvingende religiøs Begeistring. Da Jødestaten ved Salomos Død blev deelt i tvende Riger, tiltog i dem begge Folkets Fordærvelse mere og mere. Folkets Laster, Regenternes Despotie, orientalsk Uppighed og Afgudsdyrkelse bragte den allerede svækkede Stat sin Undergang imøde. Intet formaaede blot til en Tid at standse de herskende Laster, uden Fremtrædelsen af hine Gaa, der, udkaarne af Jehovah, ofte og med Kraft dablede baade Pryste og Folk. Som Jehovahs Sendebud forudsagde de Nationens nærførestaaende Undergang, og, henvorne af den ved modtagne Indtryk fremkaldte Begeistring, leverede de en Skildring af de Billeder, hvori Jehovah havde aabenbaret sig for dem, som den truende og straffende Gud. Bortførte af Seierherrerne til fremmede Lande solte nu Jøderne deres Elendighed, og, endstjont de levede blandt Afgudsdyrkere, vaagnede dog Troen paa Jehovah med sin gamle Kraft; til ham alene satte de nu deres Tillid i Nøden, og ventede, at han for Forfædrenes Skyld og de disse givne Forjættelser engang vilde gjøre Ende paa deres Landflygtighed. Med den voxende Elendighed vorte ogsaa Haabet om en nærførestaaende bedre Tid. Nu fremtræadte Propheterne, for at oplive det sjunkne Mod, og styrke Tilliden til Jehovah; de fortalte de Syner, de havde haft, hvori Jeho-

vah havde betydet dem, at han snart vilde bortvende Bre-
den fra sit Folk, og haardeligen straffe dets Fiender for
den imod hans Eiendoms Folk udviste Grumhed. De
prophetiske Skrifter ere derfor rige paa Billeder, Allego-
rier, Symboler og Visioner. Snart siges Gud selv at
have aabenbaret sig i en Vision for Propheten, snart hans
Engel; selve Visionerne afbildes med forskjellige Farver.
Med disse Visioner fortælles nu Propheterne at have erholdt
forskjellige, til Folkets Tilstand svarende, Befalinger af
Gud, der jevnlig udtrykkes ved symbolske Handlinger. De
Naamindelser, som siges at være komne til Prophe-
terne, kunne inddeles i tvende Classer: 1) de, som
ere givne ved Visioner, og 2) de som ere med-
deelte Propheterne uden Visioner, antydede ved Formlerne:
נאם יהוה, דבר יהוה, אמר יהוה.
I de prophetiske Skrifter fremstilles Jehovah som den,
der vil holde strængt over sin Hæder, og derfor betjener
sig af passende Midler for at haandhæve den. Dette
kunde nu efter den almindelige Mening skee derved, at
han igjen vilde gjøre sit Folk lykkelig, straffe det Seier
over dets Fiender, afstraffe disse for deres Haardhed imod
det jødiske Folk, og ødelægge deres Afgudsbilleder. Der-
for tillægges Gud mange truende Ord, sigtende til saa,
danne Afguders Ødelæggelse: hos Esaias 46 Cap. 1 v.
omtales Bels og Nabos forestaaende Ødelæggelse. Bel
var hos Chaldæerne Solen, og Nabo rimeligviis Maanen.
I Jeremias 50 Cap. 2 v. trues Merodach; i Daniels 11
Cap. 38 v. omtales Maozim, Fæstningernes Gud. Søv-
rigt er Beskrivelsen over Visionerne aldeles poetisk, og de

deri forekommende Ideer om Gud grov-anthropomorphistiske.

Nogle Exempler paa Visioner i de prophetiske Skrifter med tilføiede Bemærkninger:

Esaias Cap. 6. Jehovah aabenbarer sig for Propheten, siddende i det himmelske Tempel, og iført en Kongekraabe, hvis yderste Dele omslutte Templet; hoiere og himmelske Væsener omgive ham, beskyttende ham med deres Vinger; Dørene ryste af Hymnernes Klang, og Templet opfyldes af Offerstaalenes Røg. Jehovah indvier derpaa Propheten til hans Embede. Billedet er hentet fra det orientalske Hof, f. Ex. Persernes, hvis Regent stedsse var omgivet af en stor Mængde Hoffolk. Paa en Gemme har man ligeledes funden Jupiter, siddende paa en Stol, omringet af Stjerner, holdende i den høire Haand Verdenskuglen og i den venstre et Scepter; cfr. med Hensyn til Englene Pag. 24 og 25; cfr. desuden Johannes Aabenb: Cap. 4 og Cap. 8, 2—4 v.

Ezechiel Cap. 1. Jehovah viser sig, siddende paa en Vogn, trukken af Cheruber. Disse beskrives, og den af dem forarsagede Larm sammenlignes med Torden. Midt paa Bunden af Vognen er Jehovahs Throne opreist; Jehovah selv er iført menneskelig Skikkelse. Cfr. om Cheruberne Pagg. 21 og 22, om Tordenen Pag. 23 og flgd., desuden: Joh. Aab. 19 Cap. 6 v. I ældre Tider tænkes Gud at sidde paa Cheruber (cfr. Psalmernes Bog 99 Cap. 1 v.); her er Billedet forandret, og han siges at sidde paa en Vogn, trukken af Cheruber. Disse Dyr,

der maaskee skulde svare til Egypternes Symbol Sphinx, antoges at være sammensatte af de 4 forskjellige Skabninger: Mennesket, Tyren, Løven og Ornen, og skulle som saadanne være Symbol paa Guddommen, hvis Egenskaber her vare ligesom samlede i en Hovedsum. Med Hensyn til Visionen hos Ezechiel pleiede de orientalske Konger, ligesom og Anførerne efter vunden Seier, at vise sig for Folket i høitidelig Optog, siddende paa en Vogn. I den græske og romerske Mythologie tillægges Solens Gud en Vogn. Visionen selv sigter til Prophetens høitidelige Indvielse til sit Embede; han erholder den Befaling, at paaminde Israelliterne (Cap. 2, 1—7 v.) og at forudsige (8 v. — Cap. 3, 11 v.)

Ezechiel. Cap. 8. En menneskelig Skikkelse, hvis Overdeel var som brændende Metal, og Nederdelen som Jld. Om Glands og Jld cfr. Pag. 21, see desuden Joh. Nab. 1 Cap. 15 v. og 2 Cap. 18 v. Visionen sigter til den stygge Afgudsdyrkelse, der endog i Templet havde opslaaet sit Sæde. Ezechiels 9, 10 og 11 Cap. indeholde Fortsættelsen af denne Vision.

Ezechiel Capp. 40 — 48. En Vision angaaende det nye Jerusalem. Jehovah beskrives som dannet af glimrende Ertz, cfr. Joh. Nab. Cap. 21.

Daniel Cap. 7. En Vision om de fire Dyr (de fire Riger: det babyloniske, persiske, macedoniske og romerske); Jehovah beskrives her som en Dding, hvis Klæder vare skinnende som Snee, hvis Haar var som reent Uld, og hvis Throne var som Jldstue. Hjulene paa Thronen siges at være som brændende Jld, og fra Jehovah selv udgik en Jld:

strøm. Om Ilden og al Slags Glands er tale nok i det Foregaaende; hvid var Hellighedens Farve cfr. Joh. Aab. 1 Cap. 14 v. og 4 Cap. 4 v.

Daniel Cap. 9. Jehovah underretter Propheten ved sin Tjener Gabriel om hine 70 Uger.

Daniel Capp. 10, 11 og 12. En Vision, hvorved Propheten skuer de 2 Rigers Skjæbne, der skulde opstaae af Alexander den Stores Monarchie, og til hvilke den jødiske Stats Tilstand skulde være knyttet, nemlig det ægyptiske og det syriske; samt Begyndelsen af Tødernes lykkelige Vilkaar efter udstandne Stendigheder. Jehovahs Aabenbarrelse beskrives i denne med de samme Farver, som i de foregaaende Visioner.

Ifølge allerhøieste Resolution af 21de November f. A. høitideligholdes i de lærde Skoler Mandagen den 31te Octbr. d. A. en Jubelfest i Anledning af det 3^{die} Aarhundredes Udløb siden den lutherste Reformationens Indførelse i Danmark. Ved denne Feilighed holdes en dansk Tale af Skolernes Rektorer med Sange før og efter Talen.

Til at bivaane denne Høitidelighed i Kolding lærde Skole bemeldte Mandag d. 31te October om Formiddagen Kl. 11 indbyder herved undertegnede Skolens Rektor Enhver, der erkjender Reformationens gavnlige Følger, og dens forædelende Indflydelse ogsaa paa Skolerne i Danmark.

Kolding, den 3de October 1836.

Grønlund.

Følgende Feil bedeß rettede:

- Side 3, Linie 1: Testamente læs: Testament
— 14, — 13 f. o. Traditionen l.: Tradition
— — — 7 f. n. endelig at l.: endelig; at
— 16, — 12 f. o. adskillige l.: Adskillige
— 29, — 11 f. n. religiøse l.: beslige
— — — 4 f. n. efter l.: dog efter
-